

Het grondrechtprobleem in Belgisch Kongo en het licht van de traditionele grondrechtsystemen.

Het is niet mijn bedoeling hedenavond een tour de force uit te halen en te trachten in deze korte uiteenzetting de verschillende aspecten te belichten van een probleem dat in zijn omvangrijkheid en verregaande repercussies als één van de allerbelangrijkste vraagstukken mag beschouwd worden die zich ten huidige dage in Kongo stellen; probleem tevens dat voor zijn grondige analyse meer dan 18 maanden volhardende arbeid gevraagd heeft van een uit drie leden samengestelde grond-commissie.

Dergelijke krachttoer om in zo korte tijd een wijd-omvattend probleem te ontleden, er de verklaringen en mogelijke oplossingen van te geven, laat ik gerust over aan een tipe van personen dat sinds ettelijke jaren een nieuwe species vertegenwoordigd in de koloniale wereld - ik bedoel de gespecialiseerde bezoekers van het droog seizoen of die optimisten welke menen een probleem, dat zij koloniaal noemen, te kunnen oplossen aan de hand van enkele versleten slogans of magische formules.

Ook heb ik met een zekere weerspanning het onderwerp van deze uiteenzetting aanvaard, omdat :

- ik, enerzijds, de vrees koester in dit bestek slechts enkele beenderen van een reus over te laten
- ik, anderzijds, het niet passend acht hier te handelen over nieuwe juridische interpretaties en opvattingen van het grondrecht, welke nu in wording zijn.

Het gaat om een vraagstuk waarvan het ^{voor} ~~onderwerp~~, nl. het grondrecht, wel omschreven is, waarvan de geografische uitbreiding wel-bepikt is, vermits het over Belgisch Kongo gaat. En, zoals de titel het laat vermoeden vloeit dit probleem in grote mate voort uit het feit dat het hier ~~gaat~~ handelt om een botsing tussen juridische en sociale vormen van Europese inslag, enerzijds, en traditionele Afrikaanse principes, instellingen en waardenstelsels, anderzijds.

De oorzaken van de tegenstellingen, die ten grondslag liggen aan het grondrechtprobleem, zijn menigvuldig en kunnen hier bondig besproken worden.

1. Het bestaan van een rigiede wetgeving inzake grondenrecht, die slecht schijnt geadapteerd te zijn aan de bestaande sociologische toestanden en aan de gangbare concepties van de inlanders.

Deze wetgeving berust op de ordonantie van 1 Juli 1885, op het dekreet van 14 sep 1886, op het dekreet van 3 jun 1906, op het dekreet van 31 mei 1934, enz. De leidinggevende tekst is het art 1 van het Dekreet van 1906 gebleven - tekst waarvan geen officiële nederl vertaling verscheen en die ik dus in het frans vermeld:

'Sont terres occupées par les indigènes , aux termes des dispositions précitées les terres que les indigènes habitent , cultivent ou exploitent d'une manière quelconque conformément aux coutumes et usages locaux'.

Deze tekst bracht een interpretatie van sommige in de ordonantie van 1885 en in het dekreet van 1886 vastgelegde principes en lei een nieuw regime vast dat opgebouwd is op het onderscheid dat gemaakt wordt tussen

- inlandse gronden en vakante (dus domaniale) gronden.

De criteria waarop dit onderscheid berust zijn gesteund op het begrip - bezetting- (occupation) (in-bezit-neming) en deze bezetting krijgt een driedubbele inhoud in functie van de wijze waarop ze gebeurt.

In de geest van de wet zijn bezette of in-bezit-geomen gronden wié welke:

- de inlanders bewonen : zegge de dorpen (kerkhoven, heilige oorden)
- de inlanders bebouwen: zegge de gronden waar velden zijn aangelegd en ook de tijdelijke braaklanden welke periodiek in functie van de landbouwciclus in gebruik genomen worden
- de inlanders zich ten nutte maken (exploiter; beheren of winstgevend maken) onder gelijkwelke vorm, op voorwaarde -dat deze voordelen uit de grond gehaald worden (jacht b.v; is geen exploitatie)
- dat deze exploitatie permanent of periodiek, dus regelmatig en intensief, plaats grijpt,
- dat de inlanders welke deze gronden ten nutte maken er een traditionele exclusieve titel zouden op na houden

vallen dus vooral in de kategorie van de geexploiteerde gronden ~~xxxxxxx~~ de graslanden, die terreinen waarop plu gedaan wordt, hout gehakt wordt, grondstoffen uitgehaald worden volgens de hoger vermelde criteria.

2.
Al de gronden die niet in deze categorie ^{van inl gronden} vallen en die niet in eigendom door partikulieren bezeten worden, vallen in de groep van vakante gronden, die tot het domein van de staat behoren, zelfs al kunnen inlandse groepen virtuele rechten hierop laten gelden. Meer nog, de inlanders mogen op deze ~~zgn~~ vakante gronden de zgz sui genris rechten uitoefenen, d w z dat zij hier mogen jagen, vissen, hout hakken ten persoonlijkten titel, wilde vruchten plukken, enz.

Buiten de talloze opwerpingen van juridische en technische aard die men tegen dit regieme kan maken - en vermelden wij hier onder andere het eenvoudige feit dat nooit enige definitieve afbakening op het terrein gemaakt werd tussen deze twee soorten gronden - buiten deze opwerpingen, zeg ik, stoot deze zienswijze aan tegen talrijke onbetwistbare ethnologische feiten, waarvan wij ~~xxxxxx~~ hier een paar will opsommen.

Het ware nutteloos te trachten u hier een beeld op te hangen van de ethnische verdeling en indeling van ~~het~~ paar honderd volksstammen van Belgisch Kongo. In de loop van hun migraties en immigraties in Kongo hebben deze volksstammen over het algemeen van elkander wel onderscheiden streken bezet, waar zij zich met hun eigen sociale organisatie verder ontwikkeld hebben. Hoe verscheiden ook de uiterlijke vormen van deze organisatie mogen zijn, toch gaan zij terug op enkele fundamentele beginselen en verschijnselen, zoals het systeem van unilaterale verwantschap, de vaste vormen van residentie, de vorming van een groot aantal sociale groepen van verschillende natuur - uitbreiding en belang en gaande van ~~ekansx~~ verspreide clans tot gelokaliseerde geslachtsgroepen, van uitgebreide families tot de fundamentele biologische familie; verder, het al dan niet bestaan van een eigenlijke politieke organisatie, de vorming van dorpen, dorpsgroepen, gehuchten, buurten, verspreide bezettingen, de organisatie van sociale-politieke-ekonomische banden tussen deze verscheidene groepen. Deze verscheidene universele structurele elementen zijn als het ware op de grond geschrev d w z de sociale organisatie van deze volksstammen ligt gekonkretiseerd in de bezetting van de gronden en de wijze waarop zij die gronden en de rechten die zij er op uitoefenen onder elkander verdeeld hebben. Wanneer een wetgever ~~zegt~~ dat er inlandse gronden zijn dan heeft hij als het ware niets gezegd, want het komt er op aan te weten wie met die inlanders bedoeld zijn. Zijn het de volksstammen, de claus

de geslachtsgroepen (en welke in de grote serie van structureel afhankelijke elementen van dit soort), zijn het de dorpen zijn het de administratieve eenheden welke wij in het leven geroepen hebben (inlandse omschrijvingen, groupementen, enz) zijn het de hoofdmannen, de dorpshoofden, de raden, ~~of~~ zijn het amorfte kollektiviteiten? De titularissen op et recht van inbezitneming zijn dus nooit bepaald geworden. Dit heeft onder andere grote moeilijkheden mede gebracht in situaties als deze welke wij hier in dit land aantreffen, nl waar men weinig of niets van de inlandse instellingen en gebruiken af weet. Elk individueel funktionaris die met een onderzoek naar de vakantie van gronden belast wordt moet in de eerste plaats een soort voorafgaandelijke etnologische opzoeking maken om de belanghebbende groepen, hun kompositie, hun rechten enz. te kennen. Dit heeft tot een fantastische pêle-mêle geleid van besluiten waarin de titularissen van grondrechten beurtelings vermeld worden onder de naam van stammen, clans, chiefs, kollektiviteit, omschrijving, dorp, groupement, enz. Dergelijke conclusies druisen in tegen de sociologische evidentie, brengen konflikt, spanning, weigering, onrechtvaardigheid mede. Meer nog op zulke grondslagen is het onmogelijk geldige aangesprokenen en passende informanten te vinden. Grondtransacties, die twintig of dertig jaar geleden gebeurd zijn, worden nu in twiëgel getrokken of betwist door individuen of groepen, die beweren niet te zijn geraadpleegd of betaald geworden en die verder bouwend op deze redenering de transacties als ongeldig of niet-bestaande beschouwen.

Verder is hethuidige onderscheid dat gemaakt wordt tussen inlandse ~~gronden~~ en vakante gronden zeer kwetsbaar omdat het berust op een vaag dualisme van rechten waarvoor men de grondslag meent te kunnen vinden in de verscheidene waarde en intensiteit die men hecht aan criteria die vooral betrekking hebben op het ekonomisch gebruik dat men van de gronden maakt. In onze opvatting hebben rechten die voortvloeien uit het landbouwbedrijf meer waarde dan deze rechten welke op de jacht- of vis- of pluktechnieken worden opgebouwd. Dit lijkt onaanneembaar voor die talloze tüpen van gemeenschappen welke wij in Kongo vinden en waar de landbouw weinig of niet bestonden tot voor korte tijd, dan wanneer de ekonomische aktiviteiten afgestemd waren op de jacht, de pluk de visvangst en zeer extensieve rooibouw van b.v. bananen. Welnu die primitieve jachtgemeenschappen hebben op de ontwikkeling van de ~~jacht~~ landbouw niet moeten wachten om uitsluitende en door de gemeenschap aanvaardbare titels te verwerven op wel-afgebakende gronden. Verder komt het aan

iedereen voor dat de zgn sui generis rechten (jacht, vis-
angst, plu) essentiële en vitale economische activiteiten
van de inlandse groepen vertegenwoordigen, dan wanneer die
in onze wetgeving als bijkomstig worden opgevat. In de
Afrikaanse wereld maken de juridische betrekkingen, die
voortvloeien uit het beoefenen van jacht-visvangst-pluk
deel uit van een bundel rechten, die onafscheidbaar zijn
van elkander en waarvan de integrale uitoefening ontspruit
aan éénzelfde bron: het gemeenschappelijk ~~voorrecht~~ ^{voorrecht} dat een
groep in zijn gemeenschap verworven heeft op een terrein,
dat wij zijn domein zullen noemen; domein dat de groep
verworven heeft in de ontwikkelingsgeschiedenis van de
volksstam waartoe hij behoort, hetzij door allereerste in-
bezitname, hetzij door verovering, hetzij door eenvoudige
verdeling of splitsing, hetzij door politieke of huwelijks-
betrekkingen, hetzij door giften of schadeloosstellingen, h
zij door symbolische aankoop ~~xxxx~~ of pakten, hetzij door
samensmelting van kleine domeinen, enz. Op dit domein oefent
de groep menigvuldige rechten uit, gaande van de vestiging
tot het bebouwen, van het recht op vrije verandering van
vestiging tot dat van installatie van vreemdelingen, van
het inzamelen van wilde vruchten tot de exploitatie van
zout of ijzererts; enz. Deze rechten verschillen in graad
in intensiteit, in exclusiviteit, d.w.z. dat naargelang
de gevallen de uitoefening van een of ander recht gemakke-
lijk toegestaan wordt -mits toestemming van de groep en
mits erkenning ^{van} de voorrechten van de groep, - aan vreemdelin-
gen of leden van andere sociale eenheden. Doch voor de groep
vloeit de gezamenlijke uitoefening van deze rechten voort
uit éénzelfde principe, nl. dat hij als de rechtmatige
"heer" (mine; nen; mwenye; mwaant; enz) beschouwd wordt
van een domein waaraan hij in zekere mate zijn onafhankelijk
bestaan te danken heeft.

Tenslotte, want wij kunnen niet te ver ingaan op deze be-
spreking, is het criterium ^{van bezetting} dat ten grondslag ligt aan de
erkenning van een terre indigène onvoldoende en zelfs ge-
vaarlijk zoals dit wel verder blijken zal uit de discussie
van een tweede bron van tegenstellingen waaraan het grond-
probleem ontsproten is.

2. Los van het grondrechtdekreet, is een zeventigjarige ad-
ministratieve aktie één van de voornaamste oorzaken geweest
van de wording van wat wij vandaag het grondrechtprobleem
noemen. Toen wij bij het einde van vorige eeuw en vooral

bij het begin van deze eeuw een aanvang maakten met de systematische administratieve organisatie van dit land, waren wij voor een dynamische situatie geplaatst. Deze toestand van zaken was volgende: tientallen verschillende volksstammen hadden een min of meer definitief gebied bezet in de loop van hun immigraties in Kongo, van hun lokale migraties en van hun expansies. Een groot aantal gemeenschappen hadden aan hun sociale en politieke ~~xxxx~~ inrichting een definitieve vorm gegeven, organisatie die in haar bijzondere toepassingen en plaatselijke aanpassingen niet steeds een onveranderbaar beeld had gekregen. Andere volksgroepen weer waren nog in volle bewegingen hadden nog geen definitieve halte binnen een bepaald gebied gemaakt; door expansie, verovering, pacifieke infiltratie, numeriek overwicht enz. drongen deze volksstammen zich aan andere op en gaven zij een nieuwe richting en soms een nieuwe vorm aan bestaande sociale en politieke inrichtingen van de betrokken groepen. Wij waren dus enerzijds gesteld voor structurele processussen die nog in wording waren. Anderzijds waren talloze streken door elkaander geschud geworden wegens de Arabieren of Batetela-oorlogen andere weer door slavenhandel, andere weer door het indringen van een nieuw politiek bewind. Voegen wij hieraan toe het vreemde en onbekende karakter dat voor ons die Congolese mensenwereld vertoonde, evenals de verkeerde begrippen die wij erop nahielden b.v. betreffende de vormen van politieke en territoriale indeling, onderlinge sociale en politieke afhankelijkheid, hoofdmanschap, enz. Uit die smeltkroes moesten aanvaardbare, leefbare vormen gemaakt worden. De bevolkingen werden in hun natuurlijke ontwikkeling als het ware gestuit. Zij werden gestabiliseerd, gepacificeerd, gegroepeerd, ingedeeld, verplaatst, gescheiden, in nieuwe territoriale eenheden ingedeeld. Dit streven naar een steeds betere administratieve organisatie is steeds maar verder gegaan, heeft steeds maar nieuwe veranderingen medegebracht en dit proces gaat nog ten huidigen dage voort. Verspreide gehuchten werden in één dorp samengebracht; afgelegen dorpen of gehuchten werden dicht bij kleine centra of langs de banen gevestigd; verschillende al dan niet van elkander afhankelijke groepen werden in kleine en later in grote chefferies versmolten; bevolkingen werden om hygienische redenen naar een betere streek gebracht; andere weer moesten wijken voor de inrichting van een natuurlijke reserve of van een

park waarin de mens zgg geen plaats meer vond; nog andere groepen werden met het oog op de ontwikkeling van de landbouw

naar rijkere gronden overgeplant; in de Oostl prov werden de Bahima ~~xxxxx~~ van de Lendu waarmee zij een gestratificeerde gemeenschap aan het vormen waren gescheiden; in de Kivu Provincie liet men massieve inwijkingen uit Ruanda toe; in Katanga bestonden op een bepaald ogenblik een soort inlandse reserves en werden bv ook de Cokwe van de Lunda gescheiden; in Kasai liet men op vreemde gronden de nederzetting en ontwikkeling toe van Luba groepen, enz enz. het ware te veel om dat alles op te sommen. En naast al die verschijnselen van plaatselijke aard had men de voortdurende en globale toepassing van het administratief principe gevolgd hetwelk de verschillende volksgroepen in inlandse omschrijvingen werden ingedeeld, er grotere eenheden ~~xxxxx~~ in het leven geroepen werden en er overal een soort ~~xxxxx~~ gecentraliseerd politiek bestuur ingericht werd. Voegen wij hieraan toe het totaal gebrek aan wetenschappelijke kennis ~~van~~ betre fende de inlandse instellingen, de algemene tendenzen naar veralgemening en vereenvoudiging van de toestanden, en dan kan men zich wellicht indenken wat al omwentelingen door dit alles teweeggebracht werden en dit vooral op het gebied van de bezetting van gronden, de intensiteit van die bezetting, de onderlinge afhankelijkheid tussen groepen, de vormen van leadership, enz. Dit alles ware minder ernstig geweest moesten die talloze vernieuwingen en omvormingen gemakkelijker aanvaard geweest zijn door de betrokken groepen en moesten zij vlug het oude voor het nieuwe vergeten hebben. Doch dit is verre van waar. Sommige traditionele instellingen, waarden, opvattingen ~~xxxxx~~ ^{zijn} zich door alles en boven alles blijven bevestigen en hebben een onvermeende taaiheid en leefbaarheid aan de dag gelegd. Tegen alle omvormingen en vernieuwingen in ~~xxxxx~~ heeft zich de taai weerstand van traditionele instellingen en waarden zeer sterk gehandhaafd, zodat deze niettegenstaande alles richtinggevend gebleven zijn.

Zoals u wel begrijpen kunt, zijn in dit verband ontelbare grondred htproblemen, van algemene en van lokale aard, gerezen, en dit niet enkele omwille van de zopas vermelde interventies, maar ook omwille van enkele fundamentele tegenstellingen. De meest flagrante contradictie vinden wij wel tussen de bestaande noties van "inlandse en vakant gronden enerzijds, en van ~~xxx~~ territoriale administratieve indeling, anderzijds. Inderdaad heeft de territoriale in-

deling de toepassing van het onderscheid tussen inlandse en domaniale gronden gedwarsboemd. Provincies zijn ingedeeld in distrikten, distrikten in gewesten, gewesten in chefferies of secteurs, chefferies en secteurs in groupementen, ~~door~~ ~~groep~~ groepen, dorpen, gehuchten. De grenzen welke aan de verschillende territoriale onderafdelingen toegekend worden vullen de hele kaart van Kongo en laten ook maar geen plaats vrij voor een mogelijk begrip van onbezette gronden. Anderzijds heeft de staat binnen deze grenzen, die hijzelf in zekere mate getrokken heeft, het onderscheid tussen inlandse en domaniale gronden volgehouden, onderscheid dat in feite geen fysische afbakening tot grondslag heeft, onderscheid dat in elk bijzonder geval door een speciale enquete dient vastgelegd te worden, onderscheid waarbij de staat een soort recht met onbepaald objekt uitoefent. Intussen heeft de staat de talloze verschuivingen, verplaatsingen enz. van bevolkingen, en de daarmee gepaard-gaande bezetting van vreemde gronden, verantwoord door het recht dat hij uitoefent op de vakante gronden. Maar ook de ~~traditionele~~ sociale groepen, die traditioneel ten grondslag liggen aan dit grondbezit zijn blijven voortbestaan. En, zo in dertig hun aanspraken fel verdoezeld en bedoken bleven, krijgen deze ten huidige dage in het algemeen ontwikkelingsproces meer en meer kracht en betekenis. In 1958 aanvaardden de Benalulua veel minder dan dertig jaar geleden de bezetting van hun gronden door de Luba, aanvaardden de Basanga van Katanga veel minder de bezetting van hun gronden door de Bayeke, aanvaardden de Bahunde van Kivu veel minder de inbezitting van hun gronden door de Banyarwanda, enz. Dit komt zeer sterk tot uiting wanneer men hogervermelde feiten in verband brengt met een groeiend zelfbewustzijn bij groepen zowel als bij individuen evenals met een nieuwe waarde en betekenis welke de grond voor hen gekregen heeft. Voor de inlander heeft de grond steeds, naast een economische functie, tevens een diepe sociale - politieke en zelfs religieuze betekenis gehad. Inderdaad bevestigt zich traditioneel een groep als sociale en territoriale entiteit, behoudt hij zijn souvereiniteit, wanneer hij over grond beschikt. De individuen, welke tot die groep behoren hebben een absoluut recht op het vruchtgebruik van een deel van de grond die ~~tot hun groep behoort~~ ^{tot hun groep behoort}, hebben zij volledige toegang tot alle economische noodwendigheden waarvan hun bestaan afhangt.

Voor de groep en voor het individu is het bezit van grond, van een domein, een zekerheid en een waarheid. Voor het individu die in de omtrent

vertoeven, die afwezig zijn, vertegenwoordigt het grondrecht dat door zijn groep uitgeoefend wordt een zekerheid, omdat hij er ten allen tijde als lid van de sociale eenheid kan terugkeren en er nieuwe rechten op het vruchtgebruik verwerven kan en er oude rechten herwinnen kan. ~~Voor de groep~~ derzijds komt het er vooral op aan, in alle omstandigheden een minimum bezetting van de grond te handhaven. De jongeren zijn afwezig maar de ouden waken over het domein en de effectieve aanwezigheid van dezen, hoe weinig ook, hun uitdrukkelijke wil om heren te blijven van hun grond is voldoende opdat de rechten van de groep zouden voort erkend worden door de grotere gemeenschap. Is het niet in dit licht dat wij het verschijnsel moeten beschouwen dat zich in de periferie en van de centra voordoet en waarbij traditionele domeinen enkel nog bewaakt worden door een paar ouden, die - nieuw ~~verschijnsel~~ fenomeen - meer en meer het vruchtgebruik op een deel van hun domein afstaan aan vreemdelingen uit de nabije centra mits een huur of een rente.

U ziet in welke mate al deze begrippen, tendenzen, instellingen ver-verwijderd zijn van de opvattingen die er onze wetgeving ~~en~~ politiek op nahouden. Ook dat bezetting en in waarde-zetten van gronden geen voldoende criteria zijn nog voor het bepalen van grondrechten nog voor ~~het~~ de juiste appreciatie van bestaande grondrechten.

3. Een derde groep moeilijkheden komen voort uit het feit dat er in de inlandse gemeenschappen geen eigenlijke juridische categorie bestaat die wij die van het grondrecht zouden kunnen betitelen. Wij hebben die geschapen, dan wanneer in de inlandse sociale systemen de regelrechten, verplichtingen die met het bezit en het gebruik, de controle en het beheer van de grond verband houden, onafscheidbaar zijn van bredere institutionele complexen. Hier raken wij het probleem aan van de nauwe functionele samenhang, van de interpenetratie, tussen instellingen welke kenmerkend zijn voor de zgz primitieve gemeenschappen. Teoretisch is het onmogelijk dat iemand er zou aan denken om in een bepaalde gemeenschap het grondrecht te gaan bestuderen zonder daarbij een grondige kennis te hebben van de fundamentele instellingen van die gemeenschap en zonder

daarbij voortdurend de regels van het grondbezit en grondgebruik af te wegen tegen principes van sociale en politieke organisatie. Praktisch hebben wij dat, naar aanleiding van onze talloze enquêtes bij verscheidene volksstammen van Kongo kunnen bevestigen. Tot grote verbazing van plaatselijke territoriale autoriteiten liepen sommige van onze enquêtes betreffende grondrecht uit op een nauwkeurige analyse van enkele fundamentele principes van sociale en territoriale organisatie, waarbij ook een kennis van economische technieken diende gevoegd te worden. Praktisch hebben wij dit ook kunnen afleiden uit de studie van een driehonderttal verslagen die over plaatselijke grondrechtssystemen gemaakt werden door functionarissen, soms ook door missionarissen, en waarbij de meeste gegevens onnauwkeurig, onvolledig, zonder belang waren omdat de auteurs gedacht hadden dit grondrechtstelsel in afzondering, los van andere instellingen, te kunnen bestuderen.

Willen wij dan een juiste analyse maken van de regels van dit grondrecht dan dienen wij vooral een zeer nauwkeurige kennis te hebben over de sociale en politieke organisatie van de betrokken volksstammen, (verwantschapssysteem; structuur van de sociale groepen, vorming en structuur van de territoriale groepen, statuut en rol; stratificatie); wij dienen een grondige kennis te hebben van de geschiedenis van die groepen (wijze van immigratie, van inbezitneming van gronden, van oude verdelingen van gronden, genealogische banden tussen groepen, enz); wij dienen goed op de hoogte te zijn van de verschillende economische activiteiten en van de gebruikte technieken.

De beginselen van het vruchtgebruik van de grond b.v zullen zeer verschillend zijn naarmate het gaat om een patrilineale gemeenschap met virilokaal huwelijk met centrale politieke organisatie of zonder eigenlijke politieke organisatie, met een systeem van kleinteel en zonder dit systeem; of een ~~gemeenschap~~ matrilineale gemeenschap met uxoriokaal huwelijk of met virilokaal huwelijk en latere avunculokale residentie. Zij zullen verschillen in gemeenschappen waar de oude historische banden tussen verschillende segmenten van de gemeenschap sterk geïnstitutionaliseerd zijn en ~~waar~~ deze banden grotendeels geïgnoreerd worden; in gemeenschappen waar de inbezitname van gronden gebeurd is door eerste vestiging of door verovering, enz. De beginselen van vruchtgebruik van de grond zullen nog verschillen naarmate het gaat om de jacht, de visvangst; de pluk; en binnen de jachtactiviteit bv. naarmate het gaat om jacht met

netten en vuur, jacht met hond en speer, jacht met speer of met pijl en boog, strikken enz.

Met deze bemerkingen willen wij o a betekenendat een bepaalde aktie, welke van buitenuit komt en betrekking heeft op regels, van ~~grondrecht~~ grondbezit of grondgebruik zich niet tot het enge domein van wat wij als de categorie 'grondrecht' dekreteren. Het lijkt mij totaal onmogelijk fundamentele wijzigingen aan te brengen aan de beginselen van de onroerende eigendom, zo men niet tevens grondige wijzigingen weet te bewerkstelligen in het domein van de sociale organisatie. Hoe kan de ontwikkeling van individueel grondbezit in het landelijk milieu van de Mayombe of Bakongo succes hebben zolang de individuen in deze gemeenschap behoren tot die zeer sterk gesegmenteerde geslachtsgroepen, die wij dikanda en difuta noemen. Wat kan dit individueel grondbezit anders zijn dan gezichtsbedrog waaraan een bijziende waarnemer soms lijdt. Laat ons de veronderstelling aannemen niet dat ~~erx individueel grondbezit~~ op een bepaald ogenblik een individu een individuele eigendomstitel bezit op een stuk grond, maar wel dat hij door de incorporatie van zijn werk en door persoonlijke ~~xxx~~ en door de traditionele gemeenschap aanvaarde toeëigening gemaakt heeft van een palmbos dat gelegen is binnen het domein van zijn matrilineale groep. Niemand kan juist voorspellen hoeveel en welke erfenamen dit individu dat over een bepaald vruchtgebruik beschikt na zijn dood zal hebben en hoe die erfenamen de zaak zullen regelen. Inderdaad moeten de rechten van dit individu niet door zijn kinderen overgeerfd worden maar wel door zijn zusterlijke never die op het ogenblik van zijn dood misschien nog in het dorp van hun vader verblijven en die in elk geval talrijk zijn en gelijke rechten kunnen laten gelden op het palmbos als effectieve leden van de groep van hun moederlijke oom en in hun hoedanigheid van personen die met de overledene door eenzelfde verwantschapsbetrekking verbonden zijn. Deze veronderstelling is geen speculatie; het is een werkelijkheid die zich dagelijks voordoet en waarvan de resultaten voor ieder aandachtig waarnemer zichtbaar kunnen zijn. Het is een werkelijkheid die zich ook elders in Afrika, bv in West-Afrika met betrekking tot de cacao-pantages heeft voorgedaan, waar een bepaald stuk grond dat op een bepaald ogenblik onder het statuut van ~~xxx~~ individuele toeëigening

